

Statnett

Deres referanse
2026/783

Deres dato

Vår referanse

Vår dato
14.08.2026

Magnus Landstad

Direkte telefon

Høring om «Forslag til oppdaterte retningslinjer for utøvelsen av systemansvaret»

Systemansvarlig har sendt på høring forslag til endringer i retningslinjer for utøvelsen av systemansvaret iht. forskrift om systemansvaret (fos) § 28.

Lyse Produksjon er markedsoperatør for Lyse Kraft, og forvalter ca. 10TWh/år vannkraft i NO2. Som en betydelig markedsoperatør ønsker vi å presentere våre innvendinger til de viktigste og mest inngripende endringsforslagene.

Vi viser i tillegg til eget høringssvar fra Fornybar Norge, som har inkludert ytterligere punkt i sitt svar, og som vi stiler oss bak.

FoS 8

«Plikt til å planlegge seg i balanse»

Forslagene til endring i paragraf 8 første ledd var og en del av forslagene til endringene i høring om «Vilkår for balansemarkedene og balanseansvarlige iht. EBGL art. 18» med høringsfrist 12.6.2026. Vi gjentar derfor våre innvendinger til forslagene her:

Statnett ønsker å presisere et krav om å være i balanse med sine forpliktelser ved anmelding i døgnmarkedet. Med bakgrunn i forslag i FoS om dette, ønskes art. 88 i endret. Vi ser oss derfor nødt til å kommentere på FoS-forslaget her.

Dagens europeiske kraftmarked kjennetegnes ved stor andel uregulerbar kraft. Aktørene ser samtidig et sett med delvis gjensidig utelukkende marked de kan delta i: Day Ahead (DA), intradag, reservekapasitetsmarked, aktiveringsmarked for a/mFRR. Samlet sett gir dette aktørene et stort rom for optimal allokering av sine ressurser i markedene, en allokering som kan ha stor variasjon og hyppige endringer gjennom driftsdøgnet. Tilpasning til – og håndtering av – ubalanseposisjon og -risiko er en del av dette komplekse totalbildet.

Av EB art. 17(1) følger det at «Hver balanseansvarlig skal i sanntid arbeide for å være balansert eller bidra til at kraftsystemet blir balansert.» Videre fremgår det at detaljerte krav skal fastsettes i metoden etter EB art. 18, som vil si metoden som nå er på høring.

Aktørene skal opptre økonomisk rasjonelt. Håndtering av ubalanse er en del av den totale markedshåndteringen for aktørene.

Vi mener det bør være nok å henvise til formuleringen i EB 17. Aktørene er pålagt å sende planer for produksjon, forbruk og ubalanse, slik at systemoperatøren ser de samme planene som den balanseansvarlige. Vi mener det oppstår et samfunnsøkonomisk tap dersom det legges begrensning på aktørenes adgang til å opptre økonomisk rasjonelt.

Samtidig er det uheldig at dette praktiseres ulikt i Norge og andre land, da det gir ulike konkurransevilkår for de balanseansvarlige i ellers felles nordiske og europeiske markeder.

Vi finner det nødvendig å kommentere på en del av forarbeidene, beskrivelsen og bakgrunnen for forslagene som kommer fram i selve høringsdokumentet.

Premisset om at man skal være balansert etter anmelding i DayAhead-markedet tar utgangspunkt i at det i dag er her den største likviditeten er. Vi vil imidlertid påpeke at dette kan endre seg betydelig framover:

- Flytbasert markedskopling blir introdusert i Intradagauksjonene og etter hvert i kontinuerlig intradag
- Stadig flere teknologier for produksjon og energilagring balanserer og oppdaterer sine posisjoner tettere mot driftstidspunktet
- 30-minutters lukketid for Intradagmarkedene øker denne muligheten

Systemansvarlig har inntrykk av at «intradaghandel bidrar til større ubalanser framfor å redusere dem». Dette stiller vi oss undrende til, det er ulogisk og er ikke i tråd med våre observasjoner. En slik observasjon bør uansett ikke tillegges vekt i utformingen av retningslinjene. Markedsaktørene tilpasser seg de ulike markedene og egen risiko og økonomisk posisjon, og det er også dette retningslinjene bør legges til rette for.

Systemansvarlig legger og til grunn at «hvis vi i tiden fremover opplever at kravet slik det er formulert nå ikke er hensiktsmessig for å redusere de balanseansvarliges ubalanser, vil vi vurdere å stramme inn kravet i fremtiden. I så fall kan det bli aktuelt med en forpliktelse til å handle sine ubalanser eller strupe eventuell overskuddsproduksjon.»

Dette vil vi advare sterkt imot. Det må være insentivene og signalene i markedene som påvirker aktørenes adferd. De vil opptre rasjonelt. Konsekvensene av å innføre produksjonsstruping eller andre pålegg er uoversiktlige og kan medføre utilsiktede negative konsekvenser.

Samlet kan det framstå i deler av høringsdokumentet som at formålet med endringene først og fremst er å ha minst mulig ubalanse pr. aktør. For det første er det ikke gitt at minst mulig ubalansevolum ved innsending av produksjons- og forbruksplaner er det mest gunstige samfunnsøkonomisk. Aktørene sender løpende oppdaterte planer for produksjon, forbruk og ubalanse, slik at systemansvarlige alt har prognoser for dette. Det er samtidig store balanseringsressurser som er reservert i bl.a. mFRR-kapasitetsmarkedene, som i mange tilfelle vil være de billigste ressursene å aktivere for å balansere systemet.

Vårt forslag er at opplistingen av krav til balansering er minst mulig spesifikk og ikke kun basert på hvordan situasjonen ser ut i dag, men i stedet legges til grunn at aktørene skal opptre «hensiktsmessig» gitt det totale mulighetsrommet markedene gir rom for.

Så lenge markedsaktørene opptre rasjonelt, vil markedene sørge for at aktørene handler og dekker sine forpliktelser på den enkelte aktørs mest hensiktsmessige måte. Dette vil samtidig gi korrekte markedspriser i de ulike tidsinndelte markedene, inkludert pris for ubalanse. Korrekte markedssignal er essensielt for markedsaktørene med hensyn på agering på kort sikt, men ikke minst på lenger sikt, med tanke på verdsetting av fleksibilitet og balanseringsegenskaper ved investeringer og opprustninger.

FoS 8b

Produksjonstilpassing ved driftsforstyrrelser i nett:

Forslaget tar inn ny beskrivelse som ifølge høringsdokumentet skal beskrive gjeldende praksis.

Bakgrunnen for praksisen skal være innspill fra RME i 2021 om at det ikke er hjemmel i forskriften for å regulere utkoplinger som følge av svart nett som spesialregulering.

Dette medfører følgende paradoks ved ulike situasjoner som følge av driftsforstyrrelse i nettet:

Aktøren er fortsatt tilknyttet spenningssatt nett:

- Produksjon/(forbruk) må reduseres
- Redusert volum håndteres som spesialregulering
- Prises til markedspris, normalt aktørens anmeldte mFRR-ned/(opp)-aktiveringspris.
- Ingen påvirkning på aktørens ubalanse
- SUM: Aktøren er uskyldig i hendelsen, nøytral konsekvens - står etter hendelsen likt stilt med om det ikke var et driftsutfall (kun aktivert basert på egen budpris for aktivering)

Aktøren er frakoplet nett:

- Produksjon/forbruk må reduseres
- Redusert volum går til ubalanseavregning
- Prises til markedspris, som kan være sterkt påvirket av at det oppstår store ubalanser.
- Aktøren må kjøpe sitt avvik til markedets ubalansepris.
- Det er stor risiko for kostbar ubalansekostnad for aktøren.
- SUM: Aktøren er uskyldig i hendelsen, men kan få et stort økonomisk tap.

Denne praksisen er diskriminerende, inkonsekvent og ikke positivt samfunnsøkonomisk.

- Den bryter med prinsippet om at den som forårsaker en hendelse er den som bør se de sterkeste insentivene for å raskt gjenrette normaldrift («forurensen betaler»).
- Kostnaden og risikoen er tilfeldig og kan bli svært høy
- Høye ubalansevolum kan føre til høye ubalansepriser, som ikke er representative for den reelle ubalansen i området.
- Det kan medføre at aktører i forkant av uvær eller usikre driftssituasjoner vil tilpasse seg for å redusere egen risiko.
- Det er inkonsekvent og direkte motstridende at i prinsippet likestilte hendelser sett fra en markedsaktørs side blir behandlet ulikt og ikke-nøytralt.

Lyse mener at praksisen ved produksjonstilpassinger som følge av svart nett må følge «ordinær» praksis ved driftstilpassinger uten frakoplet nett, og at dette bør framgå av retningslinjene. Om dette krever endring av forskriften ber vi Systemoperatør initiere dette.

FoS 9

Begrensninger av volum i områder, nytt punkt i vedlegg til FoS 9 – vilkår for FCR:

I høringsdokumentet forklares behovet for dette slik: «*En slik grense er nødvendig for å sikre at samlet aktivering av reserver ikke overstiger det kraftsystemet i området kan håndtere Totalt tillatt volum per område vil publiseres på statnett.no sammen med en vurdering av hvordan vi har kommet frem til disse grensene. For aktørene innebærer dette forutsigbare rammer for deltakelse.*».

Dette fremstår umotivert og lite langsiktig. Det må være mulig å gi kvalifisering og markedsdeltakelse uten at det fører til at for store volum aktiveres i drift. En slik bestemmelse vil kunne fungere som en effektiv inngangsbarriere - både i praksis og ikke minst som signaleffekt - og gagne eksisterende aktører, men hemme innovasjon, vekst og kostnadsreduksjon på tilbudssiden av alle Statnetts markeder.

Dette gir det motsatte av "forutsigbare rammer" for aktørene. Aktørene planlegger med horisonter på år og tiår. Slike tilfeldige og kortsiktige interne analyser, vurderinger og innfall fra Statnett er ødeleggende for investeringslyst.

Det skal være fullt mulig å tilpasse aktiveringsvolum gjennom størrelse på innkjøp av reserver, dødbånd på primærreserver m.m.

FoS 11

Forslaget tar inn nytt avsnitt om bruk av «priselastisk etterspørsel» ved optimeringsprosessen for budutvelgelse for mFRR-aktiveringer. Vi ser at andre mulige tilpasninger som har vært brukt og diskutert ikke er nevnt, eks. «bruk av dødbånd» rundt prognosert ubalanse nær 0 eller «reduert etterspørsel» der en kjøper noe mindre volum enn prognosert ubalanse. Lyse stiller derfor spørsmål ved om ikke retningslinjene bør vise til flere alternativ eller generelt beskrive utvalget av mulige løsninger som budutvelgelsesprosessen kan benytte. Samtidig mener vi retningslinjene bør ha med bestemmelser om at løsningene og grensene som blir brukt skal bli publisert og gjort tilgjengelige for markedet. Det er svært viktig med transparens og åpenhet rundt dette for å sikre høy tillit til balansemarkedet, ikke minst da prisen for planlagt mFRR-aktivering blir bestemmende for ubalanseprisene.

FoS 12

Fra FoS 8b, tredje ledd:

«Dersom det, etter frist for oppdatering av forbruksplan, oppstår et stort avvik mellom rapportert forbruksplan og hva som er mulig for stasjonsgruppen å forbruke, skal konsesjonær informere

systemansvarlig v/Landssentralen. Systemansvarlig definerer her et stort avvik som større enn 50 MW pr stasjonsgruppe»

Fra forslaget til FoS 12, annet ledd:

«• Ved utfall av forbruk med mer enn 100 MW må systemansvarlig ved regionsentralene varsles umiddelbart via telefon.

• Ved planlagt nedkjøring av forbruk som avviker fra forbruksplanen (ref. fos §8b tredje ledd) med mer enn 100 MW) må systemansvarlig ved regionsentralene varsles umiddelbart via telefon.»

Bør det være samsvar i grenseverdien i disse paragrafene?

FoS15

Vi er enig i at dagens modell trolig er klar for modernisering, men opplever at forslaget er å gå "baklengs inn i fremtiden". I stedet for å gjøre denne tjenesten enda mer implisitt og oppgjøret enda mer upresist, så bør man vurdere å gå motsatt veg, og se på hvordan signalene som gis til markedsaktørene kan bli mer presise for å understøtte systemdriften bedre.

Å fjerne betaling for reaktiv effekt – slik Statnett i praksis foreslår med å fjerne fast betaling og opprettholde et stort normalområde for kostnadsfri reaktiv effektleveranse – fjerner alle insentiv til å utvikle og bygge nye anlegg med gode egenskaper for å styre reaktiv effekt (ut over eventuelle gjerne utdaterte og teknologispesifikke minimumskrav). Det vil på sikt redusere Statnett sine muligheter for god spenningsstyring i nettet. Ønsker ikke systemansvarlig å insentivere for at kraftverk bygges med robuste og gode regulatorer, styring og kraftelektronikk, og at nye anlegg med omformere og batteri bygges med stadig bedre egenskaper for spenningsstøtte, "grid forming" og andre systemtjenester? Da må systemansvarlig også legge til rette for dette gjennom målrettet og rettferdig betaling for tjenester som gir verdi for systemet.

- Burde ikke betalingsformelen bedre gjenspeilet faktisk nytte ved levering av reaktiv effekt (for Statnett) og/eller kostnad ved levering av denne (for aktør)?
- Burde betalingen vært kvadratisk for leveransen, gitt at tap vil være det?
- Burde betalingen vært mer stedsavhengig?
- Burde betalingen vært mer tidsavhengig? Gjennomsnittlig pris året før er så grovt, utdatert og tilfeldig at det gir liten mening.
- Burde betalingen bedre speilet at Statnett har kostnader ved alternativ utrustning for produksjon og styring av reaktiv effektflyt og spenning?

Vennlig hilsen

Lyse Produksjon AS

Magnus Landstad